

osebnostnim izrazom: slovstveno kurioznost. Ne grajam! Zabrisala je značaj slovstvenega gradiva, slovstveni spomenik, a rešila je v onj poemu, ki bi utegnil iz njega zrasti véliki biografični roman. Ta roman slutim za to prvo pravo besedo, kar Jelovškove ni bilà, pisal sam ga ne bom. Lenkin telesni obraz mi je preveč vsakdanje lep: sama gorenjska ženska pamet in dobrota brez tragike...

Dr. I. Pregelj

Joža Glonar, *Slovenische Erzähler*. Ljubljana 1933. Nova Založba. Strani 175.

Zbirka je zrelemu prevajalcu zrastla neprisiljeno, da bi bilà v prvi vrsti knjižni dar prijateljem lepe knjige v vélikem svetu; je torej prigodniška knjiga po svojem namenu, zatò v marsičem morda nedognana. Ni antologija slovenskega pripovedništva (v njej pogrešaš Jurčiča, Levstika, Mencingerja, Govekarja, Meška, Murnika, Detelo, Puglja, Kraigherja, Vlad. Levstika, Golarja, Vadnjala, Izid. Cankarja in mlade), pa je zato snovno-legendarno, motivno slovensko ubrana zbirka veliko tegà in takega, česar prav gotovo tujec v svoji knjigi doslej ni bral; v tem oziru torej močno slovenska reprezentativna zbirka, ki se pietetno poklanja geniju Ivana Cankarja, čigar rast in značaj prečudno tesnó, a vendar polno ponazarja. Draperija Cankarju v knjigi smo: Terdina (Netek), Tavčar (Moj sin! = Sein Sohn), Kersnik (Die beiden Väter Maček), Milčinski (Die (?) Amtssprache), Finžgar (Video meliora..., Bursche, das verstehst du nicht), Šorli (Ein großer Mann), Pregelj (Des Herrn Matthias letzter Gast), Novačan (Die Idee), Majcen (Das Quartier Nr. 8), Bevk (Das schwarze Küken), Kozak (Aza — iz Šempetra). Prevajalec je delal preračunjeno: hotel je tudi v tujem izrazu pokazati nekaj slovensko svojstvenega jezikovnega. Drugod je ostal nekoliko v povprečnosti šolskega stila (kar pričajo nekateri naslovni izrazi). V celoti pa vzbuja berilo občutje jezikovne rutine, takó, da niso redka mesta, ki se v slovenskem nekam trdo po šolsko beró, a so v prevodu pretolmačena v tisti zreli formalni nivó, ki je vonj in cvet največjega člana v PEN-u — Galsworthy-ja. Ob g. Novyjeve knjigi je Glonarjeva zbirka doslej vendar še najboljši prevod slovenske besede v nemškem jeziku.

Dr. I. P.

Jo van Ammers-Küller: *Upornice*. Prevedel Ferdo Kozak. Založba Jugoslovanske knjigarne v Ljubljani 1933. 375 strani.

Povest ima tri dele, njen predmet so trije zaporedni rodovi bogate holandske družine v letih 1840, 1872, 1924. Pisateljica si je postavila težko nalogo, da predoči tri življenjske sloge v zgodovini družine, kjer se v malem odražajo tri oblike velikega sveta: absolutizem, individualna svoboda in nova doba, ki še ni našla sinteze za pravo občestvo ne v socialnem ne v družinskem življenju. V prvi dobi je oče dobrodušen tiran, ki vsiljuje družini svojo voljo, skrbno varuje tradicionalne oblike, ki delajo življenju silo. Vsi so odvisni od gospodarjeve milosti, zato morajo otroci zatajiti osebna čuvstva in služiti ugledu hiše. Mlade ženske edina naloga je, da se pripravljajo za zakon. Vse življenje je poenostavljeno: zakonska ljubezen pomeni tudi zve-

stobo, otroška pokorščino. Tako se uveljavljajo v družini nadindividualne oblike klasične kulture podobno kakor v klasični umetnosti, kjer sta red in lepota važnejša kot življenjski razvoj. A zdaj že raste mladina, ki vidi glavno vrednoto življenja v osebni svobodi in v organskem razvoju vrojenih lastnosti. V drugi, individualistični dobi mislijo ljudje le nase in zahtevajo kot v francoski revoluciji osebne pravice, a pri tem pozabljajo na dolžnosti, v socialnem življenju dolžnosti do sodržavljanov, v družinskem do zakonske zvestobe in do staršev.

Vrednota individualnosti oblikuje drugačne ljudi in drugačno družino. Ženske upornice nočejo več živeti od milosti moža in se uriti za zakon, v javnem mnenju si izbojujejo enakopravnost z možem in pravico do dela, da si lahko služijo svoj kruh v državljanskih poklicih. V družini se ne krati prosta volja otrokom, med možem in ženo ni več odnosa pokorščine, ampak obojestranska svoboda, ki rahlja zvezo in pospešuje ločitve. Ženska je dosegla osebne pravice, prav za prav pravice moškega, a zato začne zgubljeni svojo ceno v družabnem in kulturnem življenju, kar se pokaže v tretji dobi, zlasti po vojski, v tako zvani novi stvarnosti ali novem naturalizmu. V svobodnem zakonu žena izgublja svojo moralno avtoriteto kot žena in kot mati, da družinska hiša ni več zbirališče, ampak izhodišče. Razmerje med zakoncema, pa tudi med starši in otroki je tovarištvo, ta buržoazna kopija sovjetskih razmer. Osebna rahločutnost individualistične dobe posirovi v notranjo nevljudnost, ki občutke bližnjega drzno odeva v poslovno govorico. Dasi se ta mladina resno bori za rešitev življenjskih problemov, ki jih je sprožila ruska revolucija, še ni našla bolj trdnih tal kot prepričanje, da so starši zaostali in omejeni, čeprav čuti, da je prava prostost ona, ki pozna dolžnosti in obveznosti. Nemir in negotovost jo je nagnil v pozo starikavega in resnega obraza, ali bo našla pravo občestveno idejo, po kateri je odločilni del človeka to, kar ga družijo s celoto. Na vsak način so močnejše energije na delu in tudi ženske upornice si iščejo trdnejša tla, kot sta kult telesa in svobodno izživljanje strasti v novi stvarnosti. Želijo si nazaj pokorščino in staro domačnost, ker enakopravnost in višja duševnost nista prinesli sreče. Ne samostojnost, ampak tesnejša spojitve z možem bo žensko obogatila, ji dala nazaj staro vrednost in kulturni vpliv, ki ga je zdaj zapravila. Osebna svoboda je družino razrušila, zato »naj ljudje vedo, da pripadajo drug drugemu in otrokom«. Ali bo res žena najprej našla pot od proste volje k skupni volji?

Prvi del je skoraj čisto umetniško oblikovana stara doba, blizu Dickensovega realizma z zlatim humorjem, drugi in zlasti tretji del pa prekipevata idejnega bogastva, ki velja obračunu s sedanostjo. Kakor je pisateljica izrekla ob koncu povesti tolažilno prepričanje, da ženske v dnu svojih src niso drugačne od onih poprej, tako je tudi njeno pripovedovanje novodobni povratek v dobri stari slog realizma, ki je prepojen z močnejšo energijo sodobnosti. Individualistična doba se je končala z impresionizmom, kjer je pisatelj le sluga resničnosti, občutljiva ploča za objektivne vtise, zanemarja pa vse vidike celote. Glavno je doživljanje, v ozadje pa stopijo zakonitosti, ki jih terja drama ali roman. Drama postaja podobna romanu, roman ures-

ničuje dramatično uprizarjanje z ohlapno, nenaporno govorico vsakdanjosti. Novi realizem gre zopet na obvladanje celote, na oblikovanje povesti in stavka, kot paralela k nazoru, ki hoče obvladati življenje. Pisatelj ni fotografska ploča, ampak pripovednik, ki poroča objektivni dogodek, ga komentira in določa življenjske cilje, če hoče. Pisateljica je to storila zlasti v drugem in tretjem delu. Ona zopet mojstrsko obvlada dolg stavek, ki je v impresionizmu razpadal v samostojne, slabo vezane dele. To zahteva od bralca zopet miselnega napora, ne samo čutne vdanosti, kajti to ni sugestija resničnosti, ampak resnice, ki daje svojevrsten osvobodilen užitek. Seveda je tu druga nevarnost, da pisatelj zaide v duhovito stiliziranje, ki je samo sebi namen, in se približa perifrazi, če se preveč oddalji od predmetnosti v misel. To se je zgodilo v različnih klasicizmih. Pri njej je še ravnovesje s težo realnosti. Tako je mali mikrokozmos, stavek, ki se je dvignil od subjektivnih vtisov v stabilnejšo misel in voljo oblikovanja, značilen za celo povest, ki stremi iz razkrajajočih razmer po trdnem svetovnem nazoru.

Dr. J. Šilc

Kristian Elster: Sodnikova hiša ob fjordu. Prevedla Klemenčič Ivanka. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1933. 242 strani.

Knjiga takoj osvoji človeka s svojo intimno lepoto. Vsa snovna privlačnost je opuščena, samo mali dogodek iz družinskega življenja, nikake ekscesivne erotike pri teh resnih ljudeh na severu, kjer poljub pomeni že zaroko. A zato je pisatelj vse bolje izdelal notranje življenje oseb in skrivnost njihovega bivanja. Kar bi drugod povzročilo prepir in razdraženost, se spremeni v debato o resnici. Ti ljudje še slišijo sebe, ker jih še ni prevpil šum sveta in jim vsilil drugotni, nepristni ritem. V pokrajinski naravi čutijo podaljšek svojega bistva, v pokrajini je nekaj človeškega, ne v človeku nekaj naravnega. Zdaj zaslutimo, kako se je rodila nordiška balada sredi te narave, ki je včasih brezmejno težka, včasih zopet lahkotno sveža, polna svetlobe in barve, vedno pa pristna in brez sentimentalnosti.

Na usodi uradniške družine je predstavljeno življenjsko občutje prehodne dobe, ko prehaja stara uradniška kultura lepe tradicije v kmetško kulturo koristnega, za njo pa se že odpirajo vidiki ruske revolucije. Če je uradniška doba služila kulturi, gojila knjigo, glasbo, drevorede, hoče nova doba služiti življenju. »V novi mladini sicer izginja stari pojem domovine, a zato si osvaja celo zemljo za domovino, ki jo gradi na razvalinah pohlepnega meščanstva in svobodi sovražne vladoželjnosti proletarijata, vse pohlepne in nizkotno naj izgine.« Tako misel razvija eden sinov uradniške družine, ki imenuje sebe senco preteklih dni. Ali ne bo ta mladina, ki ji pripada bodočnost, odprla vrata v take dobe, kot razpad grške, egipčanske, arabske kulture? Kaj za to! »Novo ima vedno sirove oblike, a ni odločilno, da mora biti boljše, le da je močno in življenja zmožno«; kdo se ne bi spomnil na znani Tolstojev izrek: fiat iustitia, pereat cultura.

A tu je še visoka pripovedna kultura, kot se je mogla razviti le v deželah Andersena, Jacobsena, Björnsona in Hamsuna. Kakor se čas oddaljuje od kulta lepote v trdo realnost, tako se tudi pisatelj že nagiba od impresionizma